

**Yevhen Naida, Postgraduate Student,
Assistant at the Department of Environmental Monitoring,
Geoinformation and Aerospace Technologies
State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management
Kyiv, Ukraine**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-296-8-38>

ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL PROGRAMS

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРИРОДООХОРОННІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОГРАМ

Понад 12 місяців триває війна російської федерації проти України, яка позбавила життя тисячі мирного населення, воїнів та волонтерів, завдала вагомих втрат економіці, нанесла суттєві збитки довкіллю. Державна екологічна інспекція визначила, що загальної суми збитків, нанесених довкіллю складає 52 мільярди доларів США. Найбільших збитків довкіллю завдано у Донецькій, Луганській, Харківській та Херсонській областях [1].

Відновлення України та подолання екологічних наслідків, завданих збройною агресією, суттєво залежить від отримання Україною фінансової допомоги міжнародних фондів. Рішучу роль у визначенні доцільності фінансування екологічних програм, буде відігравати науково – обґрунтована мета, ціль та алгоритм досягнення екологічного ефекту.

Інституційний підхід до процесу розроблення екологічних програм, дозволяє визначити та обґрунтувати економічну рентабельність, ефективність і раціональність використання фінансових ресурсів, призначених для фінансування екологічних програм та заходів. Також, інституційний підхід обґрунтовано визначить етапи досягнення екологічного ефекту, раціональні способи ліквідації негативного впливу на природні об'єкти та навколишнє середовище.

Дослідження умов розробки екологічних програм, обумовлено існуванням прямого взаємозв'язку між ефективністю використання фінансових ресурсів та комплексом екологічних заходів, впровадження яких впливає на стан природного середовища. Від ефективної економічної складової екологічних програм залежить як цільове використання фінансових ресурсів так і покращення стану природних об'єктів та навколишнього середовища.

Досліджуючи ефективність реалізації регіональних природоохоронних програм, які впроваджувалися у Луганській області, визначені фактори, негативно впливаючи на неефективність використання фінансових ресурсів, за рахунок яких фінансуються екологічні програми та проекти – обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі – ОФОНПС).

У 2016 році в Луганській області була розроблена Регіональна програма з охорони навколишнього природного середовища Луганської області на 2016–2018 роки (далі – Програма), затверджена Розпорядженням голови Луганської обласної державної адміністрації – керівником обласної військово-цивільної адміністрації (далі – керівником ЛОВЦА) № 316 від 03.06.2016 [2]. При цьому, вже протягом другого півріччя 2016 року, за рішенням керівника ЛОВЦА у Програму чотири рази вносилися зміни (Розпорядження № 459, 526, 675, 710). Протягом 2017 – 2018 років Програма змінювалася 12 разів (2017 рік – Розпорядження № 201, 353, 735, 860; 2018 рік – Розпорядження № 239, 337, 435, 504, 565, 640, 721, 969).

Протягом 2016 – 2018 років, понад 80 % передбачених Програмою заходів не виконано. Це пов'язано з тим, що програма розроблена без аналізу та врахування результатів моніторингових досліджень оцінки стану навколишнього природного середовища та визначення факторів впливу на довкілля. Визначений програмою розподіл фінансових ресурсів ОФОНПС, пріоритетність екологічних заходів (невідкладні, першочергові, поточні, другорядні), не мали реального обґрунтування та чітко розрахованого комплексного екологічного ефекту. Підтвердженням неефективності Програми є чисельні зміни, які вносилися протягом 2016 – 2018 років.

Також, щорічне видання «Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Луганській області у 2017 році», не містить конкретну інформацію щодо покращення довкілля за результатом впровадження передбачених Програмою природоохоронних заходів [3].

У 2019 році була розроблена Регіональної програми з охорони навколишнього природного середовища Луганської області на 2019-2025 роки (далі – Програма), затверджена Розпорядженням керівника ЛОВЦА № 127 від 21.02.2019. Станом на 01.01.2019 ОФОНПС складав 238 млн. При цьому, вже 28.02.2019 Розпорядженням керівника ЛОВЦА № 164 у Програму внесені зміни. На протязі 2019–2021 року у Програму внесено 18 змін (2019 рік – Розпорядження № 316, 335, 433, 521; 2020 рік – Розпорядження № 129, 210, 448, 559, 611, 709, 741, 873; 2021 рік – Розпорядження № 80, 275, 634, 656, 820).

Досліджуючи процес розробки екологічної програми з'ясовано, що Програма розроблена за 11 діб. 10.12.2018 Департамент екології та природних ресурсів уклав з ТОВ «ТОВ «НВП «УКРГЕОЛОГСТРОМ» договір на розробку Програми, а 21.12.2018 підписав акти прийому – передачі Програми, вартість якої складала 788 тис.

Аналізуючи матеріали фінансового аудиту виконання бюджетних програм Департаментом екології та природних ресурсів за 01.01.2016 – 30.06.2019, проведеного Держаудитслужбою, визначено, що у 2016–2018 роках кошти ОФОНПС витрачалися не більш 20% від загальної кількості. У 2019 році з ОФОНПС фінансувалися природоохоронні проекти з озеленення населених пунктів. При цьому 83% робіт, передбачених проектами, відносяться до робіт з благоустрою і не пов'язані з озелененням та поліпшенням навколишнього природного середовища [4]. На озеленення скверу у місті Рубіжне проектом передбачено 123 млн. а у місті Лисичанськ 20 млн.

Фінансуючи зазначені проекти з озеленення, фактично, фінансові ресурси ОФОНПС витрачалися на другорядні заходи, які не покращують стан навколишнього природного середовища. При цьому, у якості пріоритетних природоохоронних заходів не визначались важливість реконструкції комплексів з очистки зворотних вод, зношеність яких складає 80–90%. У Луганській області саме очисні споруди комунальних підприємств здійснюють техногенне навантаження на води басейну Сіверського Донця та притоки.

Екологічні програми, розроблені без урахування результатів моніторингових досліджень стану навколишнього природного середовища, розрахунків та оцінки екологічних ризиків, не можуть передбачити послідовний комплекс природоохоронних заходів, результатом впровадження яких є покращення стану навколишнього природного середовища. Відповідно, ці фактори впливають на ефективність витрачання фінансових ресурсів.

Аналізуючи проблематику ефективності використання фінансових ресурсів, за рахунок яких фінансуються екологічні проекти, можливо зробити висновок, що чинні нормативні акти України, регулюючі розробку та впровадження екологічних заходів та проектів, не є ефективними та потребують корегування. Доцільне розглянути внесення змін у Закон України «Стратегічну екологічну оцінку» та передбачити для екологічних програм чітко визначені критерії покращення стану навколишнього природного середовища.

На рівні Кабінету Міністрів України розробити постанову, закріплюючи алгоритм розробки екологічних програм виключно при умовах використання даних моніторингових досліджень, екологічних, геологічних, гідрологічних вишукувань.

Саме обґрунтування та розрахунок екологічного ефекту та економічної ефективності, дозволить визначати доцільність інвестування у екологічні програми, визначить раціональність використання міжнародних грантів та кредитиві, спрямованих відновлення України.

Література:

1. Держекоінспекція підрахувала збитки доквіллю, завдані російською армією. Перший Криворізький (1kr.ua). 08.03.2023. URL: <https://1kr.ua/ua/news-78768.html>.
2. Сайт Луганської обласної військово-цивільної адміністрації. URL: <https://www.eco-lugansk.gov.ua/2013-12-12-00-50-06-3/2013-12-12-00-50-06-2/323-regionalna-programa-z-onps-luganskoji-obl-2016-2018>.
3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Луганській області у 2017 році. URL: http://www.ecolugansk.gov.ua/images/docs/Dopovid_pro_stan_navkolushnogo_prur_od_seredov/Region_dopovid_2017.
4. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм Департаментом екології та природних ресурсів Луганської обласної державної адміністрації за 01.01.2016 – 30.06.2019 № 07-21/01 від 16.01.2020. Північно-східний офіс Держаудитслужби в Луганській області, ст. 28.